

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ



31

ΑΞΕΧΑΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

στο ξύλινο τιμόνι
της «Ελευθεροτυπίας»
και της
«Κυριακάτικης Ε»

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ

31 ΑΞΕΧΑΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

στο ξύλινο τιμόνι
της «Ελευθεροτυπίας»
και της
«Κυριακάτικης Ε»



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου/ων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ντοκουμέντα-βιογραφίες
Σεραφείμ Φυντανίδης, 31 αξέχαστα χρόνια. Στο ξύλινο τιμόνι
της «Ελευθεροτυπίας» και της «Κυριακάτικης Ε»

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια, διορθώσεις: Θανάσης Θ. Νιάρχος

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Φιλμ, ηλεκτρονικό μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση
Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Σεραφείμ Φυντανίδης, 2014

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Οκτώβριος 2014

KET 9174 ΚΕΠ 659/14

ISBN 978-960-16-5840-7



ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600,
801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΠΡΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09, ΚΑΛΟΧΩΡΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στον Κίτσο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	11
Η γέννηση της «Ελευθεροτυπίας»	15
Πώς πήρα το τιμόνι	33
Ένας Κίτσος απρόβλεπτος	67
Απεικόνιση της μεταπολίτευσης	83
Ατέλειωτη ελευθερία του λόγου	99
Δίκες με νόημα	125
Τρεις μεγάλες δοκιμασίες	133
Η θύελλα Κοσκωτά	147
Τρομονόμος και Κορυδαλλός	167
Αξέχαστες εμπειρίες	193
Οικολογία, αγάπη μας	217
Για τον πολιτισμό	223
Η αρχή της κρίσης	233
Ταυτότητες και στέμμα	243
Σχέσεις με πολιτικούς	257
Καλλιτεχνικές ιστορίες	291
Το τέλος του Κίτσου	311
Επίλογος	327

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΚΟΙΝΩΝΗΣΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ από τα δεκαεννιά μου χρόνια, όταν, αν και ήμουν φοιτητής στην ΑΣΟΕΕ, με δέχτηκαν στο «Έθνος». Το πώς, είναι μια συναρπαστική ιστορία που θέλω κάποτε να τη γράψω. Έβγαζα, όμως, προηγούμενος, μαζί με συμμαθητές μου, εφημερίδα σαν μαθητής στο 11ο μεικτό Γυμνάσιο Περιστερίου, την «Μαθητική Ηχώ». Λίγο μάλιστα πριν βγάλω το Γυμνάσιο, ήμουν και ... αρχισυντάκτης σε μια εβδομαδιαία τοπική εφημερίδα, «Το Περιστέρι», που είχε ιδρύσει ένας πανέξυπνος Περιστεριώτης, ο Τάκης Παπαδάκης.

Δούλεψα, λοιπόν, επί δύομισι χρόνια στο «Έθνος», άμισθος βέβαια, αλλά εκεί έμαθα πολλά πράγματα. Ήταν σα να σπούδαζα σε σχολή δημοσιογραφίας. Όταν πήρα το πτυχίο μου από την ΑΣΟΕΕ και πήγα στρατιώτης, ονειρευόμουν να φύγω στην Αμερική, γιατί είχα ήδη πάρει μια σχετική υποτροφία. Όμως, δέκα μέρες πριν απολυθώ, δέχτηκα ένα μοιραίο τηλεφώνημα στο διοικητήριο της μονάδας μας, στο Τσοτύλιον Κοζάνης. Ήταν ο συνεκδότης του «Έθνους», Κώστας Νικολόπουλος.

– Απολύεστε; με ρώτησε.

– Μάλιστα, κ. Νικολόπουλε.

– Ωραία. Ελάτε, γιατί ο επί της ύλης της εφημερίδας, ο Κορνήλιος Ποιητίδης, σας θέλει για βοηθό του. Θα σας βάλουμε και στο μισθολόγιο.

Έμεινα για μισό λεπτό μετέωρος. Τι να απαντήσω; Ότι



Το τιμόνι της «Ε» και της «Κ.Ε.» το λέω ξύλινο γιατί δεν ήταν φτιαγμένο από ατσάλι ή από υλικά δημόσιων έργων και αμυντικών προμηθειών. Ήταν από γνήσιο ξύλο. Ίσως και γι' αυτό δεν άντεξε στο χρόνο.

πάω στην Αμερική ή στην Κολοκοτρώνη 8; Τελικά, πήρα την απόφαση.

– Έρχομαι, έρχομαι, του απάντησα.

Κι έτσι, άρχισα την κανονική δημοσιογραφική μου καριέρα με μισθό 1.350 δραχμές.

Το 1968, με προσέλαβε στην «Απογευματινή» ο Αλέκος Φιλιππόπουλος. Με έκανε για επτά χρόνια το δεξί του χέρι και μου έδωσε τριπλάσιο μισθό από ό,τι έπαιρνα στο «Έθνος». Αργότερα, αφού πέρασα για οκτώ μήνες από τη διεύθυνση της σύνταξης στην «Ακρόπολη», βρέθηκα, τον Απρίλιο του 1976, στη διεύθυνση της «Ελευθεροτυπίας»

και, μετά από δέκα χρόνια, και της «Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας».

Εκεί πέρασα τριανταένα αξέχαστα χρόνια. Η ιστορία της «Ελευθεροτυπίας» είναι μοναδική στα χρονικά του ελληνικού Τύπου. Τόση ελευθερία έκφρασης δεν είχαν και δεν έχουν γνωρίσει ποτέ άλλοτε οι δημοσιογράφοι. Με την πένα τους, αποκάλυπταν και ανέλυαν γεγονότα, σκάνδαλα και πολιτικές ίντριγκες. Ήταν μια πιστή απεικόνιση της ελληνικής πολιτικής ζωής και της κοινωνίας μετά τη Μεταπολίτευση. Το κλίμα που επικρατούσε στην εφημερίδα αυτή, ήταν κλίμα συνεργασίας, φιλίας, αλλά και αντεγκλήσεων. Ακόμα και οι καυγάδες μας ήταν δημιουργικοί.

Κάναμε και λάθη. Έγιναν και μερικά ασυγχώρητα ολισθήματα, αφού κανείς δεν είναι αλάνθαστος. Αλλά το τελικό αποτέλεσμα ήταν, νομίζω, απολύτως θετικό. Όσο για μένα, στα τριανταένα αυτά αξέχαστα χρόνια, ιδιαίτερα πλούσιος δεν έγινα, αλλά είχα τέσσερις μεγάλες απολαυές: Δωρεάν βιβλία, δίσκους, ταξίδια και γνωριμία με εξαιρετικούς ανθρώπους. Δεν εννοώ τόσο τους πολιτικούς, αλλά ανθρώπους των Γραμμάτων και των Τεχνών. Αυτά τα τριανταένα χρόνια επιχειρώ να περιγράψω στις σελίδες που ακολουθούν. Και ζητώ συγγνώμη αν ξέχασα κάποια γεγονότα ή ονόματα. Θα μάθετε πολλά, θα θυμώσετε, αλλά και θα γελάσετε πολύ.

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ»

«Δια λόγους σεξουαλικούς»

«ΓΙΑΤΙ ΤΗΝ ΕΒΓΑΛΕΣ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ;». Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, πρωθυπουργός τότε, το 1976, πλησίασε τον Κίτσο Τεγόπουλο κρατώντας το ουίσκι του και του απηύθυνε την ερώτηση χαμογελώντας. Ο Κίτσος κορδώθηκε επιδεικτικά και απάντησε:

«Για λόγους σεξουαλικούς, κύριε πρόεδρε».

«Μπα; Τι θες να πεις;»

«Θέλω να σας πω ότι το έκανα για την καύλα μου» (την τελευταία λέξη την είπε σχεδόν ψιθυριστά και δεν ξέρω αν την άκουσε ο Καραμανλής, που είχε προβλήματα με την ακοή του).

Συνοφρυώθηκε ο Καραμανλής. «Τι είναι αυτά που λες;»

«Για το κέφι μου και για το άχτι μου, κύριε πρόεδρε. Θα σας κάνω μια πρόταση: Τώρα, ως πρωθυπουργός, παίρνετε περίπου εκατόν πενήντα χιλιάδες δραχμές το μήνα. Προσωπικά σας δίνω ενάμισυ εκατομμύριο δραχμές επί Ελβετίας τιμαριθμικώς αναπροσαρμοζόμενες. Την παρατάτε αυτή την δουλειά που κάνετε; Για το κέφι σας και για το άχτι σας το κάνετε κι εσείς».

Ο Καραμανλής άφησε το εύθυμο ύφος του, του έδωσε μια απαλή σπρωξιά και απομακρύνθηκε ανθυπομειδιώντας.

Ήταν σε μια από τις δεξιώσεις που γίνονταν στις 24 Ιουλίου στον κήπο του Προεδρικού Μεγάρου για τον εορ-

τασμό για την αποκατάσταση της Δημοκρατίας. Ήμουν δίπλα στον Κίτσο όταν συνέβησαν αυτά τα πρωτότυπα όσο και σοκαριστικά. Εκτός από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, έμεινα και εγώ έκπληκτος. Τότε δεν τον ήξερα καλά τον Κίτσο. Αργότερα τον έμαθα πολύ καλά, γιατί, εκτός από διευθυντής των δύο εφημερίδων του, της «Ελευθεροτυπίας» και της «Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας», γίναμε και φίλοι και κουμπάροι (μας είχε παντρέψει με τη Βιργινία τον Δεκέμβρη του 1988, αφού λάδωσε τον παπά για να τα πει γρήγορα). Ο Κίτσος υπήρξε φίλος μου αλλά και πατέρας μου θα έλεγα. Ήμασταν ωστόσο δύο τελείως διαφορετικοί χαρακτήρες. Κι όμως, τα πήγαμε περίφημα για τριάντα ολόκληρα χρόνια. Καλά λένε πως τα ετερώνυμα έλκονται, ενώ τα ομώνυμα απωθούνται.

Ο Χρήστος, δηλαδή Κίτσος, Τεγόπουλος καταγόταν από το χωριό Δραγοβίσι (τώρα το λένε Πολυθέα) των Τρικάλων. Ήταν βλάχος και δεν το έκρυβε. Κάποτε, σε ένα συμβούλιο της ενώσεως ιδιοκτητών, παρατήρησε ότι τον συνομπάριζε η Ελένη Βλάχου. Το παραθέτω όπως μου το έχει αφηγηθεί ο ίδιος:

«Άκουσέ με, κυρά μου», της είπε. «Εγώ είμαι βλάχος και λέγομαι Τεγόπουλος. Εσύ και βλάχα είσαι και Βλάχου λέγεσαι. Άι παράτα με».

Από πολύ νέος εντάχθηκε στο κομμουνιστικό κίνημα. Έκανε επτάμισι χρόνια σε φυλακή και εξορία, κυρίως στη Γυάρο.

«Δύσκολα χρόνια Κίτσο μου, ε;», του είπα κάποτε.

«Άντε βρε, μια χαρά πέρασα εκεί. Εκείνα τα χρόνια καλύτερα να ήσουν εξόριστος παρά να ζεις στην παρανομία. Και ήταν το καλύτερο πανεπιστήμιό μου. Εκεί γνώρισα σπουδαίες προσωπικότητες της Αριστεράς, από τις οποίες άκουσα καταπληκτικά πράγματα και κάναμε ωραίες συζητήσεις».

«Ναι, αλλά τρώγατε και ξύλο».

«Εμένα δεν τόλμησε να με βαρέσει κανένας».

Ο Κίτσος ποτέ δεν κλαιγότανε και ποτέ δεν γκρίνιαζε. Κι ας είχε φάει και καμιά κλωτσιά. Ποτέ δεν το παραδέχτηκε.

Όταν αποφυλακίστηκε, το 1952, εντάχθηκε στη νεολαία της ΕΔΑ. Και ήταν ένας από εκείνους που προσπαθούσαν να κινητοποιήσουν την αριστερή διεθνή κοινότητα κατά τη διάρκεια της δίκης του Μπελογιάννη. Μετά, έπιασε δουλειά ως συντάκτης στην «Αυγή», ώσπου απολύθηκε. Ιδού πώς μου το αφηγήθηκε:

«Είχα αρχισυντάκτη τον Γιάννη Βούλτεψη, που αργότερα πήρε τον τίτλο του βασιλοκομμουνιστή. Μια μέρα με φώναξε και μου είπε: Θα πας να κάνεις ρεπορτάζ στο Κερασίни. Εκεί υπάρχει μια ξυλοτεχνία και μάθαμε ότι ο εργοδότης είναι τόσο κακός ώστε κάθε τόσο που κόβονται τα δάχτυλα των εργατών, τα φυλάει όλα, σαράντα τέσσερα τον αριθμό, ως αυτή τη στιγμή, σε ένα μπουκάλι με οινόπνευμα. Θα πας να τον ξεσκεπάσεις».

«Τι είναι αυτά που λες, σύντροφε; Είναι δυνατόν να φυλάει τα κομμένα δάχτυλα σε ένα μπουκάλι με οινόπνευμα; Παραμύθια».

Τσακώθηκαν άσχημα οι δυο τους και τελικά ο Βούλτεψης απέλυσε τον Κίτσο. Και πρόσθετε ο Κίτσος:

«Έτσι, λοιπόν, απολύθηκα από δημοσιογράφος και κατάντησα εκδότης»!

Μια πρώτη εκδοτική απόπειρα

Πριν από την έκδοση της «Ελευθεροτυπίας», είχε επιχειρήσει, για άλλη μια φορά, να γίνει εκδότης εφημερίδας. Σε συνεννόηση με την ΕΔΑ έβγαλε το 1963 τον «Ελεύθερο Τύπο». Τον τίτλο τον είχε ο γιος του αείμνηστου Καβαφάκη,

που δολοφονήθηκε από αντιβενιζελικούς το 1920 στην Κυψέλη. Η εφημερίδα ξεκίνησε καλά, αλλά έκλεισε σε τέσσερις πέντε μήνες.

«Δεν ήθελα – μου έλεγε – να είναι στενά κομματική η εφημερίδα. Ήθελα να είναι αριστερή, αλλά όχι στενά κομματική. Τα χαλάσαμε με την ΕΔΑ και την κλείσαμε. Έχασα κάμποσα λεφτά τότε. Σε εκείνη την εφημερίδα έγραφαν ανάμεσα σε άλλους νέους, ο Θόδωρος Αγγελόπουλος και ο Διονύσης Σαββόπουλος».

Πριν από αυτή την περιπέτεια, είχε αρχίσει ο Κίτσος να ασχολείται με τις εκδόσεις βιβλίων. Παντρεμένος με μια σπουδαία γυναίκα, τη Λένα Μακρή, αδελφή του περίφημου γλύπτη Μέμου Μακρή, πούλαγε στην αρχή ημιπαράνομα κομμουνιστικά βιβλιαράκια από πόρτα σε πόρτα. Γύρω στο 1955, έκανε την πρώτη μεγάλη εκδοτική του επιτυχία. Έβγαλε τον «Τσελεμεντέ», τις συνταγές μαγειρικής αυτού του περίφημου τότε σεφ που καταγόταν από τη Σίφνο, και είχε διαπρέψει στις κουζίνες της Ευρώπης και της Αμερικής. Αργότερα εξέδωσε, με επίσης μεγάλη επιτυχία, τον «Θαυμαστό κόσμο των ζώων» καθώς και μια σεξουαλική εγκυκλοπαίδεια. Όσπου, το 1966, μαζί με τον αδελφό του, τον Αυγερινό Τεγόπουλο και τον Κώστα Ασημακόπουλο, έβγαλε την εγκυκλοπαίδεια «Δομή» που είχε τρεις πρωτοτυπίες: πρώτον ήταν γραμμένη στη δημοτική, δεύτερον ήταν έγχρωμη και τρίτον ήταν θεματική.

Η επιτυχία ήταν απόλυτη. Ήρθε όμως η δικτατορία. Βέβαιος ότι θα τον πιάνανε και θα τον εξορίζανε πάλι, πήρε την οικογένειά του και πήγε στο Παρίσι. Εκεί, η γυναίκα του γέννησε τη δεύτερή τους κόρη, τη Λένα (η Μάνια πρέπει να ήταν πέντε ετών), αλλά σε ένα χρόνο πέθανε από λύκο του αίματος. Κι εδώ ας μου επιτραπεί να κάνω μια διαπίστωση: Αυτά τα δύο κορίτσια μεγάλωσαν χωρίς μαμά, αλλά και χωρίς κανονικό μπαμπά. Ο Κίτσος, αν και βλάχος,

ήταν Λατίνος εραστής, διασκεδαστής, ταξιδευτής. Ως πατρική στοργή εννοούσε μόνο να μη λείει ποτέ «όχι» στα παιδιά του. Στις υπηρέτριες έλεγε: «Αν θέλουν να κάψουν το σπίτι, δεν θα πείτε “όχι”. Θα τους δώσετε και τα σπύρτα για να βάλουν φωτιά».

Κάποτε μου είπε: «Μην τσακωθείς ποτέ με τα παιδιά σου. Εκατό φορές δίκιο να 'χεις, θα το χάσεις. Να τους δίνεις ό,τι σου ζητούν».

Αυτό το είδα και το έζησα στο σπίτι του Κίτσου πολλές φορές και αυτό εξηγεί και πολλά από αυτά που συνέβησαν στην «Ελευθεροτυπία», μετά το θάνατό του, τον Νοέμβριο του 2006.

Σχεδόν χωρίς λεφτά...

Είναι καταπληκτικό το πώς ξεκίνησε αυτή η εφημερίδα. Σχεδόν χωρίς λεφτά. Οι συνεκδότες Τεγόπουλος και Σιαμαντάς έβαλαν κάτι λίγα, αλλά δεν αρκούσαν. Το «προξενιό» στους δύο συνεκδότες το είχε κάνει ο Αλέκος Φιλιππόπουλος. Όμως, ο Κίτσος έλεγε: «Να διαδίδετε ότι έχω πολλά λεφτά. Καλύτερα να με φοβούνται παρά να με λυπούνται». Τότε, έπαιξε σημαντικό ρόλο ένας άνθρωπος που έμελλε να είναι ένας πολύ άξιος και ακούραστος οικονομικός διευθυντής της «Ε» για τριαντατρία χρόνια. Ο Διονύσης Αυγουστινιάτος που αποχώρησε από την εφημερίδα στις 30.5.2007 λόγω γήρατος (ήταν ήδη ογδόντα τεσσάρων ετών). Πριν από τη δικτατορία, δούλευε στο λογιστήριο της «Ελευθερίας» του Πάνου Κόκκα. Εκεί, πρωτογνώρισε τον Κίτσο Τεγόπουλο, όταν πήγαινε για να δώσει διαφημίσεις των βιβλίων που εξέδιδε, κυρίως της εγκυκλοπαίδειας «Δομή».

Όταν έκλεισε η «Ελευθερία», στις 21 Απριλίου του 1967, ο Κόκκας έφυγε στο Παρίσι, αλλά τα εκτυπωτικά του μηχανήματα, στην οδό Γερανίου, λειτουργούσαν σε όλη τη

διάρκεια της δικτατορίας και ο Αυγουστινιάτος είχε τη διεύθυνσή τους. Όταν έκλεισε το «Έθνος», το 1970, καθώς φυλακιστήκανε στον Κορυδαλλό οι εκδότες του Κώστας Νικολόπουλος και Κώστας και Αχιλλέας Κυριαζής, αλλά και ο διευθυντής Κώστας Οικονομίδης και ο αρχισυντάκτης Γιάννης Καψής, το κτίριο της οδού Κολοκοτρώνη 8, το πήρε η Εθνική Τράπεζα. Ο Αυγουστινιάτος διορίστηκε ως τεχνικός σύμβουλος της πτώχευσης.

Όταν ο Τεγόπουλος και ο Σιαμαντάς αποφάσισαν να εκδώσουν την «Ε» στο κτίριο του πρώην «Έθνους», στην Κολοκοτρώνη, χρησιμοποιώντας τα γραφεία, τα τυπογραφεία και το πιεστήριό του, γνωρίστηκαν καλύτερα με τον Αυγουστινιάτο. Αυτός ήταν που κατάφερε αργότερα με διάφορους ελιγμούς να εξασφαλίσει από την Εθνική Τράπεζα ένα δάνειο εκατόν πενήντα χιλιάδων δραχμών ώστε να μπορέσει η εφημερίδα να συνεχίσει την έκδοσή της. Εγγύηση ήταν τα έσοδα από την κυκλοφορία, όπως και τα διαφημιστικά κάθε επομένου τριμήνου. Η «Ε» από την πρώτη μέρα είχε μεγάλη κυκλοφορία, πάνω από εξήντα χιλιάδες φύλλα. Σε αντίθεση με άλλες εφημερίδες, κυκλοφορούσε κάθε μέρα με δεκαέξι σελίδες.

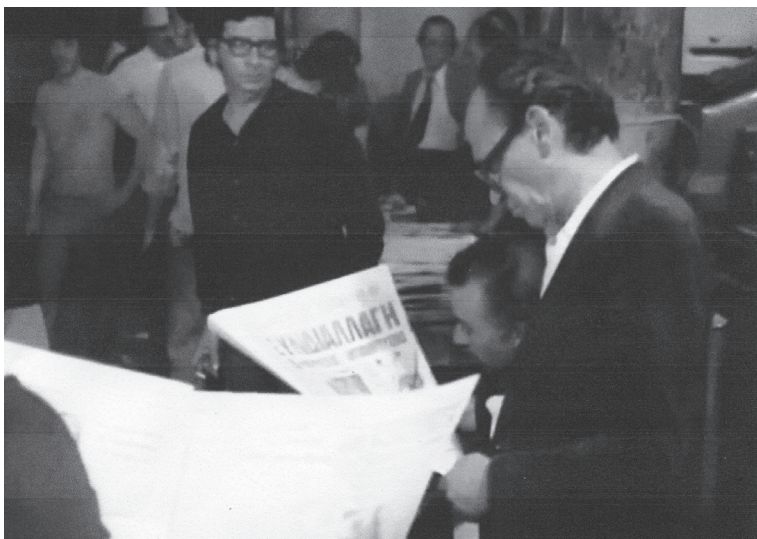
Τότε ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη προσπάθησε να σταματήσει την έκδοση της «Ε» με όπλο το χαρτί, καθώς ήταν ο ίδιος μέτοχος του Οργανισμού Χάρτου του Παρασκευά Χριστοδουλόπουλου. Επιχείρησε λοιπόν, όπως μου αφηγήθηκε ο Διονύσης Αυγουστινιάτος, να διακόψει την παροχή του χαρτιού. Η αντίδραση όμως από την πλευρά της «Ε» ήταν άμεση. Είπαν στον Χριστοδουλόπουλο ότι θα καταγγείλουν ανοιχτά τη στάση του Λαμπράκη και θα γίνει χαμός. Έτσι, ο Παρασκευάς υποχώρησε και η έκδοση της «Ε» συνεχίστηκε, πάντα με ανοδική κυκλοφοριακή πορεία.

Λίγες εβδομάδες μετά την 21η Ιουλίου του 1975, εκδη-

λώθηκε η πρώτη σύγκρουση Τεγόπουλου-Σιαμαντά. Στην αρχή, η εφημερίδα έβγαινε ως «Ελευθεροτυπία - Εκδόσεις Α.Ε». Ένα πρωί όμως ο Σιαμαντάς άνοιξε την εφημερίδα και είδε κάτι άλλο: «Εκδόσεις Χ.Κ. Τεγόπουλος Α.Ε.». Έξαλλος, πήγε στον Κίτσο και διαμαρτυρήθηκε. Δεν ξέρω τι ακριβώς είπαν μεταξύ τους, αλλά την άλλη μέρα προστέθηκε το «Χρήστος Σιαμαντάς, συνεκδότης». Από τότε όμως άρχισαν να ψυχραίνονται οι σχέσεις των δύο, ώσπου ξέσπασε και η κόντρα με τον Αλέκο Φιλιππόπουλο, που κατέληξε στην απόλυσή του στις 2 Απριλίου του '76.

Η αρχή, μια απεργία

Όταν έπεσε η χούντα, ο Κίτσος γύρισε οικογενειακά στην Ελλάδα. Με το κοφτερό του μυαλό κατάλαβε ότι αρχίζει μια νέα εποχή, επομένως χρειάζεται μια νέα εφημερίδα



Ο Κίτσος Τεγόπουλος, μετά τη συνομιλία του με τον Αλέκο Φιλιππόπουλο, διαβάζει το απεργιακό φύλλο της «Αδέσμευτης Γνώμης».

που δεν θα είχε παρελθόν, ούτε θα κυκλοφορούσε επί χούντας. Η αφορμή δόθηκε τον Απρίλιο του 1975 όταν η Ένωση Συντακτών, με πρόεδρο τον αλησμόνητο Σπύρο Γιαννάτο, κήρυξε μια απεργία που κράτησε δύο εβδομάδες, διεκδικώντας αυξήσεις και άλλα πολλά. Το αποκορύφωμα ήταν η έκδοση μιας απεργιακής εφημερίδας, με τίτλο «Αδέσμευτη Γνώμη», στις 12 Μαΐου του 1975 με διευθυντή τον Κώστα Νίτσο και αρχισυντάκτη τον Αλέκο Φιλιππόπουλο.

Τρέξαμε πολλοί τότε και δουλέψαμε για την έκδοσή της που ομολογουμένως χάλασε κόσμο. Το πρόβλημα ήταν πού θα βρίσκαμε χαρτί, γιατί ο Οργανισμός Χάρτου δεν μας έδινε. Τα μεγάλα τότε συγκροτήματα, κυρίως ο ΔΟΛ, δεν ήθελαν αυτή την έκδοση. Εμφανίστηκε όμως στην ΕΣΗΕΑ ο Κίτσος και είπε: «Σας δίνω εγώ το χαρτί!». Έτσι βγήκε αυτή η εφημερίδα και, μάλιστα, όχι σε χαρτί εφημερίδας, αλλά βιβλίου.

Ήταν ξημερώματα της 12ης Μαΐου του 1975, όταν, ενώ δουλεύαμε στο τυπογραφείο της οδού Γερανίου, εμφανίστηκε ο άγνωστος σε όλους μας Τεγόπουλος. Πλησίασε τον Φιλιππόπουλο και τα λέγανε για κάμποση ώρα. Τότε έγινε η αρχική συμφωνία για την έκδοση της «Ελευθεροτυπίας». Ο Φιλιππόπουλος είπε στον Τεγόπουλο: «Εγώ έχω τον τίτλο και τους συντάκτες. Βάζεις εσύ τα λεφτά;». Ο τίτλος «Ελευθεροτυπία» ανήκε σε ένα περιοδικό που έβγαζε ο Φιλιππόπουλος πριν και μετά τη δικτατορία. Να προσθέσω ότι, μετά την έκδοση της «Αδέσμευτης Γνώμης», οι εκδότες παραιτήθηκαν από τη σκληρή τους στάση. Τα έδωσαν όλα. Ήταν η πιο επιτυχημένη απεργιακή κινητοποίηση στην ιστορία της ΕΣΗΕΑ.

Η συνέχεια είναι γνωστή. Στις 21 Ιουλίου του 1975, ημέρα Δευτέρα, κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο της «Ελευθεροτυπίας», με βασικό θέμα τη δίκη των συνταγματαρχών που άρχιζε την ίδια μέρα. Εκδότες ήταν ο Κίτσος Τεγόπουλος

και ο Χρήστος Σιαμαντάς. Δεν άργησαν όμως να εκδηλωθούν τα πρώτα εσωτερικά προβλήματα, ώσπου επήλθε σύγκρουση των δύο με τον Αλέκο Φιλιππόπουλο. Τον κατηγορήσαν, κυρίως ο Σιαμαντάς, ότι ήθελε να τους πάρει την εφημερίδα. Όσπου, στις 2 Απριλίου του 1976 απολύθηκε.

(Λίγο πριν, είχε απολυθεί και ο αρχισυντάκτης Λυκούργος Κομίνης. Είχε συγκρουστεί άγρια με τον Χρήστο Σιαμαντά γιατί θεωρήθηκε συνεργός του Αλέκου Φιλιππόπουλου. Όταν ανέλαβα στις 12 Απριλίου του ίδιου χρόνου την «Ε», φρόντισα να επαναπροσληφθεί.)

Υπήρξε τότε και ένα άλλο μεγάλο ζήτημα. Στο πρώτο φύλλο της «Ε», στο κύριο άρθρο, διαβάζει κανείς, μεταξύ άλλων, ότι είναι η εφημερίδα των συντακτών. Έτσι διαφημιζόταν και από την τηλεόραση. Λίγο πριν από την έκδοση, οι εκδότες είχαν δώσει συνέντευξη Τύπου και είχαν πει, αλλά χωρίς να έχουν βάλει υπογραφή, ότι το 80% των κερδών θα το παίρνουν οι συντάκτες. Είναι γεγονός ότι αυτό το 80% ποτέ δεν δόθηκε, καθώς τα κέρδη πάντοτε πήγαιναν σε επενδύσεις ή σε άλλες δαπάνες. Όταν ξεκίνησε η «Ε» και λίγο αργότερα η «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία», όλα γίνονταν σε νοικιασμένα γραφεία, νοικιασμένα τυπογραφεία, νοικιασμένα πιεστήρια. Σιγά-σιγά, άλλαξαν τα πάντα. Πρώτα αγοράστηκε το ακίνητο του παλαιού «Έθνους» στην Κολοκοτρώνη 8, μετά χτίστηκε το επταόροφο στην οδό Μίνωος και, αργότερα, το πιεστήριο στο Κορωπί, με περιβάλλοντα χώρο σαρανταδύο στρεμμάτων.

Τη νύχτα, λίγο πριν τυπωθεί το πρώτο φύλλο της «Ελευθεροτυπίας», συνέβη κάτι πολύ σημαντικό. Οι δύο συνεκδότες, Τεγόπουλος και Σιαμαντάς, πίεσαν τον Αλέκο Φιλιππόπουλο να τους εκχωρήσει τον τίτλο «Ελευθεροτυπία», τίτλο που ανήκε στο περιοδικό που έβγαζε ο ίδιος πριν και μετά τη δικτατορία. Του είπαν ότι δεν είναι δυνατόν να βγαίνει η εφημερίδα χωρίς ιδιοκτησία του τίτλου. Ο Φιλιπ-

Για μιὰ ἀληθινὰ ἀδέομεντη δημοσιογραφία

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 1964, ΤΕΥΧΟΣ ΕΝΑΤΟ



Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ :

- «'Οπίσω εις τὰς πηγὰς». - Ένα σχέδιο δημοσιογραφικού κώδικος
- Τὸ δημοσιογραφικὸ συνέδριο τῆς Πόλης. - Ὁ αἰώνιος μαθητευόμενος
- Ἡ δεύτερη ἐπιστολὴ Ζηνόβιεφ. - Τὰ πρόσωπα τῆς ἐπικαιρότητας

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Το περιοδικό που εξέδιδε ο Φιλιππόπουλος και από το οποίο πήρε τον τίτλο της η «Ελευθεροτυπία».

πόπουλος υποχώρησε κι έτσι, έστω και λεκτικά, η εφημερίδα των συντακτών έγινε εφημερίδα των εκδοτών.

Πρόσφατα, μάλιστα, ο γιος του Αλέκου Φιλιππόπουλου, ο Θεοχάρης, που διευθύνει με επιτυχία τις «Αττικές Εκδό-

σεις», δήλωσε ότι θα διεκδικήσει τον τίτλο γιατί είχε συμφωνηθεί τότε πως, όταν πάψει να εκδίδεται η «Ελευθεροτυπία» για ένα χρόνο, ο τίτλος θα μεταφέρεται στον ίδιο ή στους επιγόνους του. Βέβαια, η «Ελευθεροτυπία» επανεκδόθηκε, με άλλο όμως εκδότη και με λογής νομικά εφευρήματα, ενώ επτακόσιοι πενήντα εργαζόμενοι στην προηγούμενη «Ελευθεροτυπία» έχουν μείνει απλήρωτοι και χωρίς αποζημιώσεις από τις 21 Δεκεμβρίου του 2011.

Συνεταιρισμός συντακτών

Λίγο μετά την έκδοση της «Ε», μια μεγάλη ομάδα συντακτών ίδρυσε έναν συνεταιρισμό, προκειμένου να αποσπάσει το 80% που είχαν υποσχεθεί ότι θα δίνουν οι εκδότες στους συντάκτες. Επικεφαλής ήταν ένας παλιός και πολύ έμπειρος οικονομικός συντάκτης, ο Γιώργος Κατσώνης. Όμως αυτό το εγχείρημα δεν προχώρησε ποτέ. Πολύ ωραία τα έχει γράψει ένα δραστήριο στέλεχος της συντακτικής ομάδας, ο Μάκης Γιομπαζολιάς:

«Στο διάστημα των επόμενων ετών, που ακολούθησαν εκείνο τον συγκλονιστικό πρώτο χρόνο της εφημερίδας-φαινόμενο, συνέβησαν πολλά, που καθόρισαν θετικά και αρνητικά την συνέχεια του μεγάλου εκδοτικού αυτού εγχειρήματος. Να τα συνοψίσουμε:

1. “ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ” ΑΠΟΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ: Από την “αριστίνδην” σύσταση της Συντακτικής Επιτροπής επί Φιλιππόπουλου, που πάντως αποτελούσαν οι διευθυντές, αρχισυντάκτες και επικεφαλής των τμημάτων της εφημερίδας, προωθήθηκε “λαϊκίστικα” η εκλογή των μελών της από όλους τους συντάκτες.

Άρκεσαν μια-δυο τέτοιες αρχαιρεσίες, για να

αποτελείται η εκλεγμένη Συντακτική από καλούς συναδέλφους αλλά χαμηλότερης επαγγελματικής βαθμίδας και μειωμένου κύρους, απέναντι στην διεύθυνση και την εργοδοσία. Όσο καιρό λειτούργησε αυτή η Συντακτική ήταν από συμβουλευτική έως ανυπόληπτη, τόσο για την διεύθυνση όσο και κυρίως για την εργοδοσία.

2. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ: Ικανός αριθμός συντακτών της “Ε” όλων των “αποχρώσεων”, δημιούργησαν συνεταιρισμό, ο οποίος ως νομικό πρόσωπο επιδίωξε δικαστικά, να επιβεβαιωθούν επίσημα τα δικαιώματα των συντακτών στο 80% των κερδών της “Ε”, όπως προέβλεπαν οι αρχικές δημόσιες δεσμεύσεις και γραπτές συμφωνίες.

Και το ήθελαν αυτό όχι τόσο για το οικονομικό του περιεχόμενο. Αλλά γιατί σε μια αστική ανώνυμη εταιρεία με “αφεντικά”, που ήταν πλέον η “Ε”, μόνο η παρέμβαση στα οικονομικά της μπορούσε να επαναφέρει την δημοσιογραφική εξουσία των συντακτών.

Το ότι πράγματι αυτό ήταν το μόνο που μπορούσε – νομικά και όχι συνδικαλιστικά – να διεκδικηθεί, προέκυψε από την πρωτόδικη απόφαση, που αναγνώριζε σε μεγάλο βαθμό τα δικαιώματα αυτά των συντακτών. Στο Εφετείο βέβαια αποφιλώθηκαν. Και στον Άρειο Πάγο δεν έφτασε ποτέ η κόντρα, γιατί στο μεταξύ είχε ... αποφιλωθεί ο συνεταιρισμός!

Προβλήματα του Συνεταιρισμού: Ότι εμπνευστής και ηγέτης της ήταν ο προϊστάμενος του οικονομικού ρεπορτάζ Γιώργος Κατσώνης, στον οποίο αποδόθηκαν δόλιες επιδιώξεις – που πάντως ποτέ δεν αποδείχθηκαν – καθώς ήταν εκ των στενών συνε-

γατών του Φιλιππόπουλου και συνεργάτης μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων.

Ότι δεν συμμετείχαν στο εγχείρημα όλοι οι συντάκτες, κάποιοι μάλιστα το πολέμησαν. Και μεταξύ τους εκείνοι που είχαν καταγγείλει τον Φιλιππόπουλο και διευκολύνει τις επιδιώξεις του Τεγόπουλου.

Και ότι με την πάροδο του χρόνου, άλλοι συντάκτες έφυγαν από την εφημερίδα, άλλοι απολύθηκαν (μεταξύ τους και ο Κατσώνης), άλλοι παραιτήθηκαν κουρασμένοι από την προσπάθεια και άλλοι έφυγαν από την ζωή (όπως ο Στρατής Ζαχαριάδης και αργότερα ο Κατσώνης)

3. Ο ΑΨΟΓΟΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΣΤΗΣ ΦΥΝΤΑΝΙΔΗΣ: Δεν είναι τυχαίο, ότι ο Σεραφείμ παρέμεινε πάνω από τριάντα χρόνια στο τιμόνι αυτού του δύσκολου εκδοτικού ομίλου, όπως εξελίχθηκε η “Ε” με την έκδοση της “Κυριακάτικης” και σειράς περιοδικών, την δημιουργία της εταιρείας παραγωγής “Έψιλον” και ιδιόκτητων πρωτότυπων εκτυπωτικών εγκαταστάσεων, την έκδοση της “Χρυσής Ευκαιρίας”, την δημιουργία εταιρειών τηλεχοπληροφόρησης (Mediatel) και teletext, την απόκτηση πολυώροφου ιδιόκτητου κτιρίου πολλών χιλιάδων τετραγωνικών, καθώς και την συμμετοχή του ομίλου στον τηλεοπτικό σταθμό Mega Channel.

Ο Σεραφείμ Φυντανίδης, πέρα από την αναμφισβήτητη δημοσιογραφική και διευθυντική του ικανότητα, αποδείχθηκε τέλειος ισορροπιστής μεταξύ του ιδιόρρυθμου “αφεντικού” Κίτσου Τεγόπουλου και των συμφερόντων του, των διαφόρων ... φυλών των συντακτών και στελεχών του ομίλου καθώς και του πολιτικού και επιχειρηματικού κόσμου της χώρας.

Ο συνδυασμός του “ηλεκτρονικού εγκεφάλου” Τεγόπουλου και του ικανού και έξυπνου ισορροπιστή Φυντανίδη ήταν όλα αυτά τα χρόνια η στέρεη βάση, για την ανάπτυξη του ομίλου της “Ελευθεροτυπίας”.

Ο ένας εμπιστευόταν και στήριζε τον άλλο. Και μόνο μετά τον θάνατο του Τεγόπουλου, οι κληρονόμοι θυγατέρες του απομάκρυναν και το alter ego του, τον Φυντανίδη. Με τον οποίο παρόντα δεν θα μπορούσαν να έχουν την απόλυτη εξουσία του “μαγαζιού” τους».

Σε πολλά έχει δίκιο ο Μάκης Γιομπαζολιάς. Ξεχνάει, όμως, ότι εκείνος ο Συνεταιρισμός Συντακτών δεν μπορούσε να επιβιώσει, καθώς, εκτός των άλλων, εμείς οι Έλληνες δύσκολα μπορούμε να συνεννοηθούμε μεταξύ μας. Θυμάμαι ένα σοβαρό επιχειρηματία, φίλο του Κίτσου Τεγόπουλου, που μου είπε ένα βράδυ: «Η μόνη επιτυχημένη επιχείρηση στην Ελλάδα είναι το περίπτερο. Γιατί είναι πολύ μικρό και χωράει μόνο ένα αφεντικό. Αν μεγαλώσουν τα περίπτερα και τα αναλάβουν δύο-τρία αφεντικά θα διαλυθούν».

Να προσθέσω και κάτι άλλο. Στις εφημερίδες επικρατούσε μια αλήθεια: Για να επιβιώσει ένα έντυπο χρειάζεται, εκτός από καλό διευθυντή και καλούς συντάκτες, ένας μάγκας εκδότης. Ο αείμνηστος Αλέκος Φιλιππόπουλος, που θριάμβευσε ως διευθυντής της «Απογευματινής» του Νάσου Μπότση, της «Ελευθεροτυπίας» και του «Έθνους» του Μπόμπολα, όταν βρέθηκε εκτός και έβγαλε δικές του εφημερίδες απέτυχε παταγωδώς.

Είναι, πάντως, συγκινητική η προσπάθεια που έχουν ξεκινήσει οι εργαζόμενοι στην «Εφημερίδα των Συντακτών». Είναι μια απόπειρα αυτοδιοικούμενης εφημερίδας που εύχομαι να επιτύχει, παρά τις οικονομικές και άλλες δυσκολίες που αντιμετωπίζει.

Μια άτυχη «Πρωινή»

Λίγο μετά, ο Χρήστος Σιαμαντάς έπεισε τον Κίτσο να εκδοθεί η «Πρωινή Ελευθεροτυπία», τη διαχείριση της οποίας είχε ουσιαστικά ο ίδιος. Στο λογότυπο εμφανίζεται μόνο ο Σιαμαντάς ως εκδότης. Ο Κίτσος δεν ήθελε αυτή την έκδοση, αλλά δεν επέμεινε και έκανε στην άκρη. Αυτή η εφημερίδα πήγε πολύ άσχημα από την αρχή.

Η κυκλοφορία της ήταν πολύ χαμηλή, γύρω στις πέντε χιλιάδες φύλλα, και στα λίγα χρόνια που έζησε άλλαξε τρεις διευθυντές. Πρώτα ο Θόδωρος Καρζής που απολύθηκε λίγο πριν ξεκινήσει η έκδοση, μετά ο Λυκούργος Κομίνης με τον Κώστα Σκούρα και στο τέλος ο Κώστας Νίτσος. Τελικά, η εφημερίδα έκλεισε με κυκλοφορία γύρω στις τρεις χιλιάδες φύλλα. Αλλά η ΕΣΗΕΑ πίεσε να προσληφθούν στην «Ελευθεροτυπία», αρκετοί από τους απολυμένους της «Πρωινής Ελευθεροτυπίας». Ήταν ένα πρώτο βαρύ φορτίο στο μισθολόγιο της εφημερίδας.

Οφείλω να πω ότι ο Χρήστος Σιαμαντάς ήταν φιλότιμος, εργατικότεατος και μου φέρθηκε πάντοτε εξαιρετικά.